

SKEIVT/ARKIV

UNIVERSITETET I BERGEN
Universitetsbiblioteket

Oppgavesett i skeiv historie: Skeive ord og begreper

*Oppgavesett tilrettelagt for ungdomsskole
og videregående opplæring.*

Publisert høst 2020

OPPGAVESETT

Skeive ord og begreper

Lærerveiledning

Oppgavesettet kan brukes i ungdomsskole og videregående, og tilpasses etter behov.

I dette oppgavesettet får elevene presentert en ordsky som er utgangspunkt for oppgavene. Det er også utarbeidet en ordliste som elevene kan få utdelt, men etter at de har utforsket ulike kilder på egenhånd. Det samme gjelder faktaboks med relevante lenker.

For **oppgave 1** deles elevene inn i grupper. Læreren kan presentere ordskyen og stille åpne spørsmål:

- *Hva er dette?*
- *Hva tenker dere når dere ser dette?*

Her kan det komme respons som handler om stereotypier, diskriminering, mobbing, forfølgelse, personlig identitet, gruppeidentitet, fellesskap, mobilisering, organisering.

Dette åpner for mange interessante diskusjoner. Det som er det sentrale i disse oppgavene, og som læreren etter hvert kan spore elevene inn på, er å finne frem til *opphavet* til ordene. Grave litt i (språk)historien og finne faktainformasjon: Hvor kommer disse ordene egentlig fra? Så kan man snakke videre om: Hvordan brukes de i dag? Er de negativt/positivt ladet – kan de være begge deler utfra kontekst, hvem som snakker?

I letingen etter begrepenes opphav og opprinnelige betydning kan elevene for eksempel bruke ordbøker på nett, skeivtarkiv.no, nettsidene til foreningen FRI.

Utvidet ordliste for lærer:

Bonju: Samisk. Betyr bokstavelig «skeiv». Er blitt tatt i bruk av samiske skeive aktivister i relativt nylig, er ikke brukt i betydningen homofil tidligere i historien. Ønske om å skape en skeiv samisk identitet, å motvirke usynlighet. Språklig kreativitet.

Sapphist: Begrepet har opphav i dikteren Sappho som levde på den greske øyen Lesbos rundt år 600 f.Kr/fvt. Elevene kan se nærmere på hennes biografi og diktning. Ville vi kalle henne lesbisk i dag? Hvordan tror de hun så på sin egen identitet?

Hvilken status og rolle hadde hun i samfunnet – opplevde hun stigma og diskriminering?

Ragr: Norrønt, *mann som lar seg bruke som kvinne*. I det førkristne Norge var mannlig ære viktig, og det var en grov fornærmelse å beskyldte en mann for å være «feminin» eller «ragr». I et likekjønnet forhold mellom menn var det den «passive» parten som ble stigmatisert, ikke forholdet i seg selv.

LHBTIQA: Dette er et akronym for lesbisk, homofil, bifil, transperson, interkjønn, queer og aseksuell, og en av de mest brukte betegnelsene i dag. Målet er å være mest mulig nøytral og inkluderende i beskrivelsen av ikke-heteroseksuelle personer. Spørsmål som kan stilles til elevene: Er det mulig å være nøytral? Er det flere bokstaver de synes burde vært føyd til? Hvor mange bokstaver må evt. til for å favne alle?

Båing: Begrep som er blitt brukt både om mennesker og dyr som ikke kan entydig plasseres som hun- eller hankjønn. Spesielt utbredt i Midt-Norge. Tvitulling eller tvetulle er ord som er blitt brukt på samme måte. I dag bruker man gjerne interkjønn.

Skeiv: Et paraplybegrep som har blitt stadig mer brukt de siste årene, og som man blant annet finner i organisasjonsnavn som Skeiv ungdom og Skeiv verden, og institusjoner som Skeivt arkiv. Åpnere enn LHBTIQA, da det også rommer tidligere tiders begreper og identiteter, og man omgår utfordringen med å måtte legge til flere bokstaver etter hvert som nye nyanser og identiteter gjør seg gjeldende. Har vært knyttet opp mot skeiv teori, som ser på kjønn og seksualitet som flytende heller enn faste, avgrensede kategorier. Engelsk: queer.

I **oppgave 2** løftes temaet fra å handle om LHBT-personer spesielt til å handle om språk, makt, diskriminering og trakassering generelt – slik at alle elever kan kjenne på at det angår dem. Her lager elevene sine egne ordskyer, og læreren kan stille spørsmål som dette til diskusjon:

Hva er det som gjør et ord stigmatiserende og trakasserende? Har dere opplevd at slike ord brukes om dere selv? Bruker dere slike ord om andre? Hvordan føles det? Opplevs det forskjellig fra person til person? På hvilken måte kan bruk av ord/begreper gi makt? Hvem er det som definerer hvilke ord som brukes? Ytringsfrihet versus ytringsansvar – hvor går grensen? Og hvor går grensen mellom spøk og moro, og det som oppleves som ubehagelig?

OPPGAVESETT

Skeive ord og begreper

Oppgave 1

Gå sammen i grupper og se på ordskyen dere får presentert. Hva er dette? Hva tenker dere når dere ser denne?

1a)

Velg ut to av begrepene «bonju», «sapphist», «ragr», «LHBTIQA», «båing» og «skeiv» og undersøk hvilket opphav disse ordene har. Hva er det som gjør at begrepene er blitt brukt for å beskrive personer som bryter med «normalen» for kjønn og seksualitet?

1b)

Ord og begreper kan endre mening over tid. Kan ord som i utgangspunktet var nøytralt ment, bli skjellsord – og motsatt? Se etter eksempler på dette i ordskyen. Kommer dere på andre eksempler?

Oppgave 2

Gå sammen i grupper og lag to ordskyer eller lister over ord som beskriver jente/kvinne og gutt/mann. Legg til så mange ord/begreper dere kan.

ORDLISTE

Aseksuell, av nektelsen *a-*. Uten seksuelle følelser, mangel på seksuell tiltrekning.

Bi, av lat. *bi-* (to, dobbelt). Kortform for **bifil**, av lat. *bi* + gr. *filos* (venn) og for **biseksuell**, av lat. *bi* + *sexualis* (kjønnslig). Person som tiltrekkes av både menn og kvinner.

Bonju, samisk. Skeiv. Tatt i bruk av aktivister i betydningen homoseksuell relativt nylig.

Båing, av *både*, *begge*. Tvekjønnet individ (se tvetulling). Særlig brukt i trønderske dialekter.

Gavo mors, norsk romani. *Mann + kar*. Brukt i betydningen homoseksuell. Registrert i Romani-folkets ordbok (Ludvig Karlsen, 1993).

Hermafroditt, av gresk *Hermafroditos*, avkom etter *Hermes* og *Afrodite*. Tvekjønnet, et individ med to sett kjønnsorganer.

Homofili, av gresk *homos* (samme) + *filos* (venn). Først brukt i Tyskland på 1920-tallet. Utbredt internasjonalt fram til 1970-tallet, deretter i hovedsak kun brukt i Norge.

Ikke-binær, av lat. *binarius* (todelt, som består av to enheter; som beror på valget mellom to muligheter). Person som ikke ønsker å definere seg selv i henhold til tradisjonell tokjønnsmodell.

Interkjønn, av lat. *inter* (mellom). Mellom kjønn. Individier født med reproduktive organer som ikke er entydig kvinnelige eller mannlige.

Lesbisk, av Lesbos/Lesvos, gresk øy hvor poeten *Sappho* levde rundt år 600 f.Kr. Brukt på norsk første gang rundt 1890, men utbredt som begrep først på 1970-tallet. Se også: Sapphist.

LHBTQIA, forkortelse for lesbisk, homofil, bifil, transperson, interkjønn og aseksuell.

Peppermø, trad. Fra dansk 1700-talls *peppersvenn* (omreisende ugift krydderhandler). Ugift kvinne over 30 år. Referer også til en tradisjon om å gi ugifte kvinner pepperbøsser.

Ragr, gammelnorsk. *Umannslig, kjerringaktig, kar som lar seg bruke som kjerring*. Fornærmende uttrykk med betydningen feminin, feig eller svak mann.

Sapphist, av gresk, etter poeten *Sappho*. Kvinne som tiltrekkes av kvinner. Se også: lesbisk.

Sodomi, av bibelsk *Sodoma* og *Gomorra*, historie om ulovlig seksualitet mot Guds orden. Sex mellom menn. Begrepet særlig utbredt frem til 1900.

Tvitoling, av *tvi-/tve-* (av tallordet to) + *tol* (redskap, verktøy, jf. engelsk «tool», organ). Brukt både som synonym for *hermafroditt* og om individer som på annet vis brøt med normer for kjønn og seksualitet. Vanlig ord i norske dialekter helt fram mot vår tid.

FAKTABOKS

- Homoseksualitet ble avkriminalisert i Norge i 1972, og fjernet som sykdomsdiagnose i 1982.
- I Norge har det eksistert lovfestet vern mot diskriminering siden 1970 (Straffelovens § 135a og 349a)
- I 1981 ble lovene endret slik at de også omfattet diskriminering på grunnlag av seksuell orientering.
- I dag ivaretas diskrimineringsvernet gjennom Likestillings- og diskrimineringsloven
- Ytringsfrihet har siden slutten av 1700-tallet vært ansett som en menneskerettighet
- Undersøkelser viser at «homo» og «hore» er de mest brukte skjellsordene blant unge i dag
- Foreningen FRI (tidligere LLH og før det igjen DNF-48) har siden oppstarten i 1950 arbeidet for like rettigheter uavhengig av seksualitet og kjønnsidentitet.

RELEVANTE LENKER

Avkriminalisering: <https://skeivtarkiv.no/tidslinje#event-213-avskaffes>.

Diskrimineringsvern: <http://skeivtarkiv.no/skeivopedia/saerskilt-strafferettslig-vern-homofile>.

Likestillings- og diskrimineringsloven:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>.

Ytringsfrihet: <https://snl.no/ytringsfrihet>.

FRI – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold:
<https://foreningenfri.no/>.

